

کیر
GOEDER

اشاره:

تماشای یکی از آثار معروف و زیبای شاولا کاریکاتورست توانای فرانسوی، که شرح آن در همین مقاله خواهد آمد، عبارت «غزلی به زیبایی جان» را درنهم تداعی کرد، حسی که از این اثر گرفته بودم، وادارم کرد که آثار دیگر هنرمندان کاریکاتورستی را که به دفاع از تنوع محیط زیست در حال نابودی برخاسته اند، مرور کنم.

پس از این بود که دریافتم نقش هنرمندان از جمله هنرمندان کاریکاتورست در مبارزه با تخریب پیوسته جهان و منظومه زندگی تا چه اندازه می تواند موثر باشد. بنابراین، در فرصتی که فراهم آمده بود، با پرداختن به نمونه هایی از آثار کاریکاتورست های جهان که گرایش بیشتری به این موضوع داشته اند، این متن را آماده کردم. بدیهی است در آثار اغلب کاریکاتورست های ایران و جهان این گرایش به طور طبیعی وجود دارد و در این نوشتار تنها به چند نمونه اشاره شده است. یکی از معروف ترین کاریکاتورهای بوسک، کاریکاتورست معروف فرانسوی، سال ها مورد بحث بود. این کاریکاتور تصویرتصویری است از یک بزکوهی و یک آدم تنها، آدم تنها برفراز قله کوه بلندی ایستاده که تنها برای یک نفر جا دارد. در فاصله ۳،۲ متری این قله، برفراز قله ای مشابه، یک بز کوهی قرار دارد و بزکوهی دورخیز کرده است تا روی این یکی قله بپرد. این اثر حکایتی تلخ آمیخته به طنزی ناب است.

عده ای بر این باور بودند که بزکوهی نماد یک تهدید دائمی علیه آزادی و استقلال انسان است. اما عده ای دیگری گویند این حرکت تهاجمی بزکوهی دفاع از قلمرو زندگی اش است که به مرور توسط انسان محدود و محدودتر شده است. و رای این دیدگاه های متفاوت، کاریکاتورست ها، در دفاع همه جانبه از زندگی انسان، حمایت از زندگی حیوانات را نیز وجه همت خود قرار داده اند.

واقعیت این است که پس از انقلاب صنعتی بهره برداری بی رویه از منابع طبیعت، زندگی به مفهوم کامل را در کره خاکی در معرض تهدیدهای جدی

Reviewing of existence poem

تأملات وجودی

اسماعیل عباسی

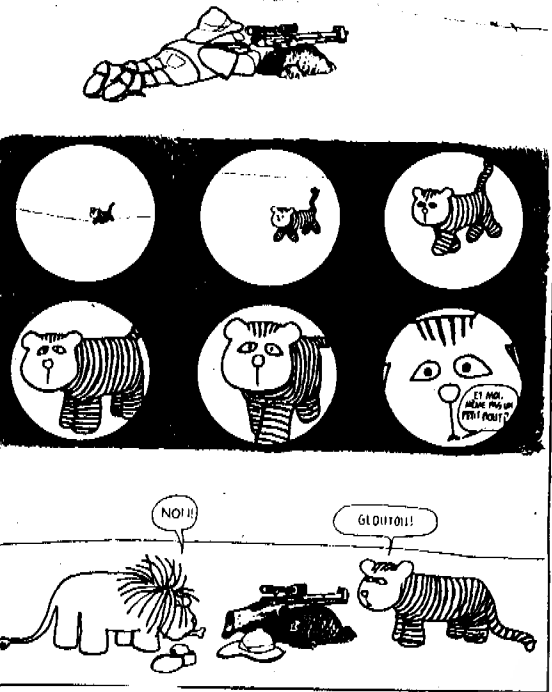
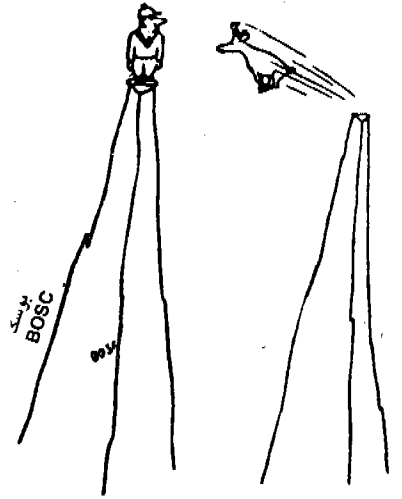

شاول
CHAVAL

قرارداده است. آلودگی هوا، آب، خاک و انقراض صدها گونه گیاهی و جانوری، نقش سازنده بشر را درزیست کره تبدیل به ویرانسازی فاجعه یاری کرده است. هرروز درازای برآمدن کلان شهرهای جدید، زیستگاه های طبیعی حیات وحش رو به نابودی می روند و هیولای آلودگی بر منابع بیشتری از آب های جاری و سفره های زیرزمینی چنگ می اندازد و جانوران که مثل انسان حق زندگی دارند، بر اثر طمع ورزی بشر نابود می شوند.

روزنامه نگاران، نویسندگان و شاعران این روند تلخ و غم انگیز را در قالب هزاران، گزارش، داستان و شعر پرداخته و سروده اند تا به سهم خود با آن مبارزه کنند. هنرمندان کاریکاتوریست نیز در دفاع از صلح به هجو جنگ می پردازند و در حمایت از آزادی، دیکتاتوری را با نیش طنز نقد می کنند. اما همچنان که رونالدو توپور، کاریکاتوریست فقید و بشردوست، گفته است: «کاریکاتور ظاهری اغراق آمیز و نامتعادل دارد، زیرا خود درصدد ایجاد تعادل است.»

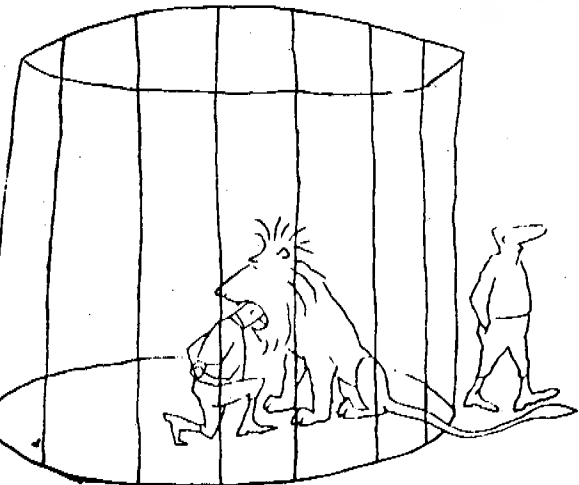
تخریب همه جانبه محیط زیست و طبیعت و کشتار بی رحمانه حیوانات در سراسر جهان زندگی را در پهنه گیتی مورد تهدید قرار داده است و این

کنو / آرژانتین
JUNO / ARGENTINA

تهدید دائمی، سامانه زندگی متعادل و موزون را برهم زده و عدم تعادل و اضطراب را جانشین آن کرده است. هنرمند کاریکاتوریست برای نقد این رویکرد فاجعه آمیز به شیوه خود عمل می کند و آثارش در عین حال که بار طنز دارند و گل لبخند را بر لبان عبوس می نشانند، پیام آور تلخی ها نیز هستند.

پرداختن به موضوع حیوانات در تاریخ هنر و ادبیات جهان ریشه ای بسیار طولانی دارد. کتاب معروف «کلیله و دمنه»، پند نامه ای شیوا و ماندنی است که در بسیاری از داستان های آن طنز حضور جدی دارد. عبید زاکانی شاعر بزرگ و طنز پرداز، در منظومه زیبای «موش و کربه» با بیانی شیوا زندگی حیوانات را با هزار توی مناسبات اجتماعی آسمان و جدال همیشگی ستمدیدگان با ستم ورزان پیوند داده است. در «قلعه حیوانات» اثر برجسته جرج اورل، نویسنده معروف انگلیسی، به ظریف ترین شکل ممکن و دفاع از حقوق اجتماعی را، در قالب تمثیل های حیوانی بیان کرده است.

در آثار والت دیسنی و در کارتون های دنباله دار «تام و جری» و صدها کارتون زیبای دیگر، حیوانات خالق ماجراها و حوادثی اند که بیشتر تلاش های انسان را برای دستیابی به یک زندگی آزاد و فارغ از بیعدالتی را بازگو می کنند. اما پدید آورندگان این آثار با مجهز کردن حیوانات به نیروی خرد و تشخیص و درک انسانی، به گونه ای از زندگی در همه ابعاد و عرصه های آن به دفاع برخاسته اند و پیام می دهند که آن ها نیز حق زیستن دارند.

البته تفاوت آشکاری وجود دارد میان نیاز آدمی به شکار و تامین معاش و دست اندازی وسیع و ویرانگر به زیست گاه های حیات وحش که امروزه به صورت انبوه موجب نابودی و انقراض جانوران آبی و خاکی می شود.

در بررسی آثار هنرمندان کاریکاتوریست جهان، کم و بیش آثاری با موضوع حیوانات یافت می شوند. اما شماری از آن ها با ارائه آثار بسیار در این زمینه در ردیف مدافعان پرشور حیات وحش و محیط زیست قرار گرفته اند. کینو و موردیلو، دو هنرمند کاریکاتوریست معروف آرژانتینی، در این زمینه شهرت دارند.

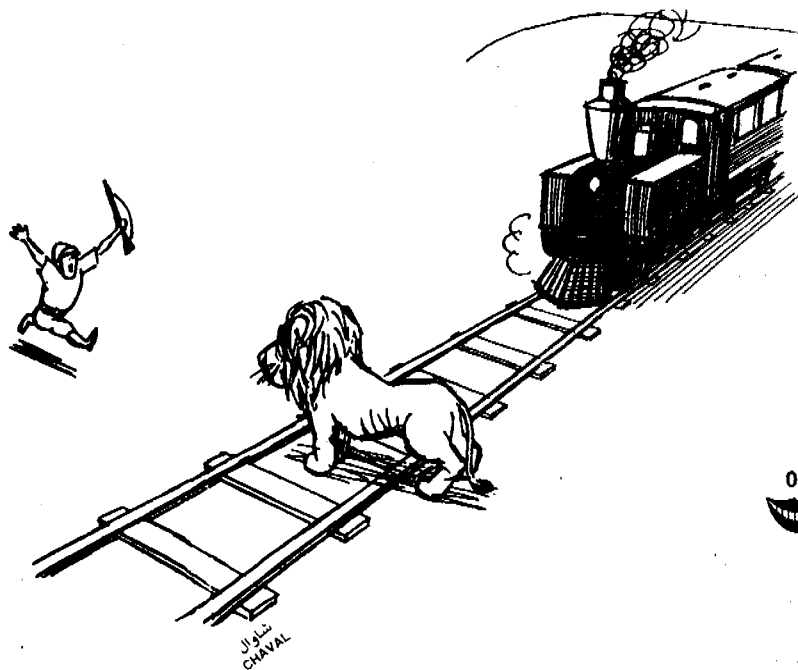
آثار موردیلو را می توان منظومه ای زیبا، پرشور و آهنکین در دفاع از زندگی حیوانات توصیف کرد که به او لقب دلبسته ترین مدافع حیات وحش را بخشید. در ذهن خلاق موردیلو، احساس لطیف و قابل درک او در دفاع از زندگی حیوانات بی پناه نقشی مهم دارد. سبک کار، شخصیت های آشنا و سوژه های پرتحرک و حسی او، آثار این هنرمند را به ادعا نامه ای پرشور علیه ویرانگر طبیعت و زندگی تبدیل کرده است. هم او گفته است که قرن بیستم از این لحاظ سده غم انگیزی بود. اما بار دراماتیک آثار موردیلو مانع از ارائه شیرینی و طنز جذاب در کاریکاتورهای او نشده اند. در اوج پیروزی کاو باز فاتح، که رو به تماشاچیان با سرمستی برایشان دست تکان می دهد، گاو مغلوب ناکهان به پا می خیزد و با ضربه ای عیش او را منقض می کند!

در صحنه ای دیگر، یک شکارچی در شوق شکار پرندگی که به گمان خود آماج گلوله اش قرار داده، از فراز صخره ای بلند معلق می شود، اما همان پرند که بر اثر به خطا رفتن تیر زنده مانده است و شاهد حادثه ای است، به نجاتش می شتابد! این کاریکاتور در واقع شعر نابی است و رهاوردی از دنیای معصومانه و خیال انگیز هنرمندی که نیاز متقابل انسان و حیوان را برای نموده، مرغ را که بر فراز این کوه ایستاده است، برای بردن به مسلخ فرامی خواند.

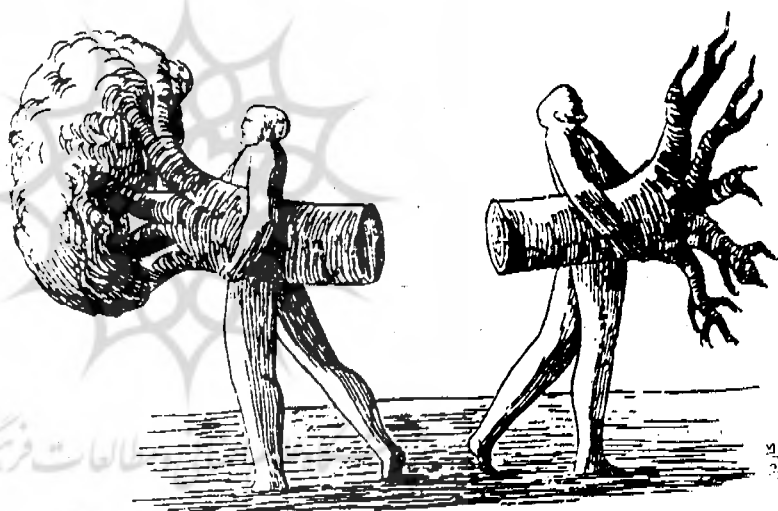
در آثار کینو، نمونه های بسیاری را می توان یافت که بیانگر حس عمیق و نگاه هوشیارانه این هنرمند به تنوع زیستی در جهان است. در یکی از کاریکاتورهای کینو، شکارچی در حالی که ببری را از دور دست هدف گرفته است، توسط شیری که او را می باید، بلعیده می شود.

دراثر دیگری از کینو، بهره برداری بی رحمانه و آزمندانه از منابع طبیعی و موجودات زنده با زتاب دارد. کمپانی تولیدکننده کفش، روی اندام هزاران گاو که بی خیال در چراگاه سرگرم چرایند، تصویر کفش را نقش می زند.

حمید بهرامی در یکی از آثارش جمعیت مرغ ها را بر علیه کشتار مداوم این گونه اهلی به تظاهراتی صلح آمیز کشاننده است. در آثار علی دیواندری، پروانه ها حضوری چشمگیر دارند و یکی از همین پروانه ها علی رغم ظرافت و سبکی اش

07

حضور سگین و پرمعنا بر فراز دیوار برلین دارد.

کترافیس - چاپ سوئیس - گفت و گو با توپور -
۱۹۷۸ میلادی

موردیلو که در طبیعت غنی کشورش بارها شاهد افتادن پرندگان بر خاک هلاک بوده، در کاریکاتوری زیبا، پرندۀ مادر را که به دفاع از جوجه خود برخاسته در هیئتی غول آسا به تصویر کشیده است. این خسیال پردازی زیبای هنرمند را در کاریکاتور دیگری نیز می توان دید که خرگوشی مسلح به تفنگ و فشنگ شکارچیان را از جنگل می راند!

فیل ها، زرافه ها و شیرها در صحنه های متنوع و زیبایی آثار موردیلو شعر هستی را بازخوانی می کنند.

شاووال در یکی از آثار معروفش که اوج نمایش طنز تصویری است، یک تراژدی را بازگو می کند. یک شیرقارغ از خطری مرگبار که در چند صد متری او کمین کرده، بر روی خط آهن ایستاده است، به گونه ای که کاملا عرض راه آهن را پوشانده و چشم به افق دوخته است. این درحالی است که قطار راه آهن نفیرکشان به همان سوی می آید. در پشت مقابل و در پایین دست ریل راه آهن، یک شکارچی درحالی که تفنگی را در دست دارد، دیوانه وار به سوی شیری دو.

این شتاب جنون آمیز نه برای شکار شیر، بلکه برای نجات زندگی اوست.

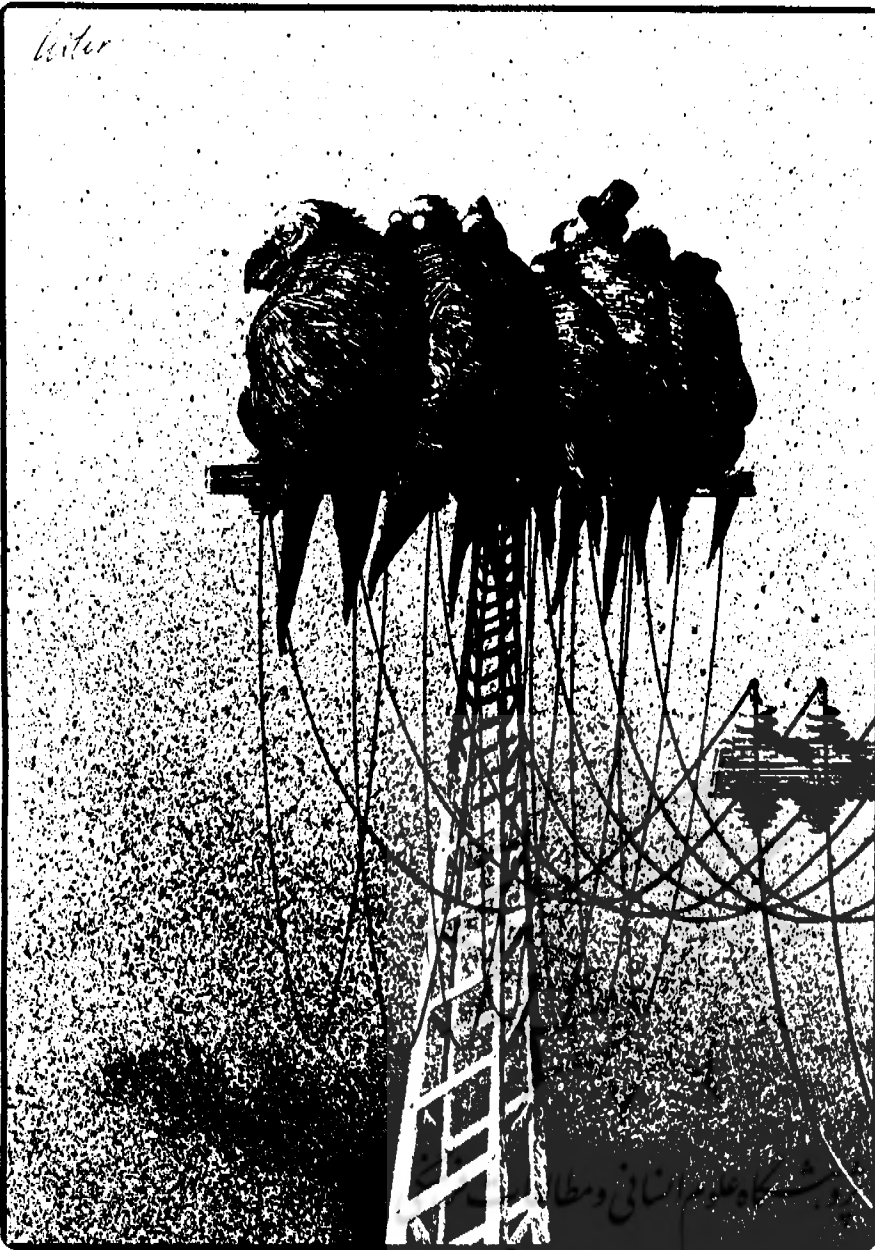
این اثر به باور بعضی از منتقدان طنزی شیرین و نهفته در خود دارد. با این تعبیر که شکارچی می خواهد شیر زنده بماند تا در فرصت مناسب خودش او را هدف قرار بدهد و لذت شکار سلطان حیوانات را نصیب خود سازد. اما این تنها یک تعبیر از اثر است. از منظر دیگری و نزدیک تر به واقعیت و نیت شاووال در آن لحظه حساس، این حس غریزی انسان برای تداوم حیات که در فطرت او ریشه دارد، سربر آورده است، در لحظه ای، زندگی یکی از زیباترین و با شکوه ترین جانوران روی زمین در معرض نابودی قرار گرفته است. بخصوص که این مرگ عنقریب بر اثر گول خوردگی معصومانه شیروعدم شناخت او از تکنولوژی غیر طبیعی و مرگبار در کمین حیوان است.

توجه مشترک هنرمندان کاریکاتوریست به پاسداشت زندگی و تنوع زیستی در جهان نمونه های فراوانی دارد. موش ها و گربه ها سالیان دراز دستمایه آثار مرحوم پرویز شاپور طنزپرداز و طراح معروف بوده است. آنچه دلمشغولی ها و آثار شاپور را تشکیل می دهند، نوعی شوخی ناب و سر به سر گذاشتن زندگی به قصد تداوم آن است.

در یکی از آثار پرومیتا کاریکاتوریست رومانیایی، تمساح ها با به رخ کشیدن خطوط مرزی خود، سلطان فاتحی را که وارد قلمرو زندگی آن ها شده به تمکین وامی دارند.

بودین اولگ، کاریکاتوریست برجسته روس، با نمایش صحنه مهاجرت یک سوسک پیریشان از شهری جنگ زده و ویران شده، حسی عمیق و عاطفی را از زندگی یکی از فقرا ترین حشرات القای می کند.

در اثر زیبا و درعین حال غم انگیز الکساندر سرجیف کاریکاتوریست دیگر روس، حلزونی در واپسین دم یک محاسبه طولانی ریاضی در زیر پای یک رهگذر جان می سپارد. سرجیف در این اثر طنز آمیز، گوشه ای از منظومه شکفت انگیز هستی و قانونمندی زندگی را در قابلیت اغراق آمیز درک

لتر / سوئیس
LEITER/SW/SS

ریاضی حلزون به نمایش گذاشته است.

کوزوبوکی در هنر کاریکاتور یک چهره شناخته شده است. در یکی از زیباترین آثار این هنرمند، آشپز با کاردی که در پشت سر خود پنهان کرده، بی توجه به کوهی از تخم مرغ که مرغ به او هدیه

